

ที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ

พระท่านนายพลเอก อุ่ม พิชยนทรโยธิน

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

นະສຸລານຟລວງວັດເທພສີຣິນທຣາວາສ

16 ธันวาคม 2485

กรมราชองครักษ์พิมพ์แจกเป็นบรรณาการ

ที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ

พระท่านนายพลเอก อุ่ม พิชัยธนทรโยธิน

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

นะสุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

16 ธันวาคม 2485

กรมราชองครักษ์พิมพ์แจกเป็นบรรณาการ

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ สมุหราชองครักษ์และนายทหานแห่งกรม
ราชองครักษ์ ได้พร้อมใจกันจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแจกเป็นบรรณาการ
แด่ผู้ที่มาในงานพระราชทานเพลิงศพ พะน่ท่าน นายพลเอก
อุม พิชยนทรโยธิน (เจ้าพระยาพิชยนทรโยธิน) ผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ ซึ่งได้ซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระ
ราชทานเพลิง ณะสุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส ในวันที่ 16
ธันวาคม พ.ศ. 2485.

ในตำแหน่งสมุหราชองครักษ์ ซึ่งพนะท่านผู้ถึงอสัญกรรมไป
แล้วได้ปฏิบัติหน้าที่สนองพระเดชพระคุณมาหลายครั้งนั้น ต้อง
นับว่าได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ข้าราชการในกรมราชองครักษ์ได้พึ่งพา
ปรึกษาท่าน และได้จำเริญรอยตามไปด้วยดี นอกจากนั้น พนะ
ท่านยังได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือเนื่องจนถึงวิธีปฏิบัติราชการของ
ราชองครักษ์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นงานพระราชพิธีในราชสำนัก หรือ
งานพิธีอื่นใดอันราชองครักษ์ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในพิธีนั้นๆ ด้วย
กรณียกิจซึ่งพนะท่านได้ประกอบมาแล้วแต่หนหลังเช่นนี้ ย่อม
เป็นคุณูปการกิจอันข้าราชการในกรมนี้จะลืมนึกคุณเสียมิได้.

พนะท่านผู้สำหรัต๑มีน้ำใจเมตตากรณาไม่เพียงแต่จะสั่งสอน
 อบรมวิธีปฏิบัติราชการของข้าราชการในกรมราชองครักษ์เท่านั้น
 หากยังได้มีน้ำใจเพื่อแผ่ที่จะดูแลทุกข์สุขและช่วยเหลือเกื้อกูลแก่
 ครอบครัวของข้าราชการในกรมหมยเสมอ เพราะฉะนั้น จึงนับ
 ได้ว่าพนะท่านผู้สำหรัต ๑ เป็นเสมอนหนึ่งญาติผู้ใหญ่ที่เคารพ
 ของข้าราชการในกรมอีกสถานหนึ่งด้วย.

จึงในโอกาสที่มการพระราชทานเพลิงศพของพนะท่านในครั้ง
 นี้ สมุหราชองครักษ์และนายทหานแห่งกรมราชองครักษ์ได้จัด
 พิมพ์หนังสือขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งคุณูปการกิจของพนะ
 ท่านผู้สำหรัต ๑ ที่ได้บำเพ็ญมาแล้วแต่หนหลัง และเพื่อเป็น
 เครื่องสนองคุณสำแดงความจงรักภักดีของข้าราชการในกรม
 ซึ่งได้มหญ่แก่พนะท่านผู้สำหรัต ๑ เป็นนิจกาล.

ขออำนาจแห่งกุศลบุญราสีอันข้าราชการในกรมราชองครักษ์
 ได้บำเพ็ญในครั้งน จึงเป็นเครื่องให้สำหรัตสุขประโยชน์แก่พนะ
 ท่าน นายพลเอก อุ่ม พิชยนทรโยชิน (เจ้าพระยาพิชยนทร-
 โยชิน) โดยควนแก่คติวิสัยในสมัยปรายภพ จงทุกประการ เทอน.

พนะท่าน นายพลเอก อู๋ม พิชยนทรโยธิน

ประวัติย่อ

พระท่านนายพลเอก อุ่ม พิชยนทรโยธิน

พระท่าน นายพลเอก อุ่ม พิชยนทรโยธิน (เจ้าพระยาพิชยนทรโยธิน) เกิดวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2414 ณ บ้านถนนพระสุเมรุ ตำบลบางลำภูบน ได้เข้าศึกษาวิชาที่โรงเรียนหลวงเมื่อ พ.ศ. 2425 และได้สมัครเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบกเมื่อ พ.ศ. 2430 ได้รับประกาศนียบัตรเป็นที่นายร้อยตรีแห่งกองทัพบก รับราชการประจำกรมทหารราบที่ 4 ได้รับพระราชทานเงินเดือนครั้งแรก 12 บาท เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2437 ได้รับยศเป็นนายร้อยเอก และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับราชการเป็นราชองครักษ์ประจำพระองค์ สมเด็จพระโอรสาธิราชมกุตรราชกุมาร เจ้าฟ้าวิสิษฐ ซึ่งขณะนั้นทรงศึกษาวิชายุ่งประเทศยุโรป ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบัณฑิตให้เป็นที่เจ้าพระยาพิชยนทรโยธิน หรินทรราชองครักษ์ มหาสวามิภักดิ์ มุสิกากร อภิสรอนัคนุส ยุทธสมัยสมันตวิฑูร นเรนสูรศักดิ์ เสนานี้ มนัสวีเมตตาสวสรัย อภัยพิริยบรากรมพาหุ มุสิกนาม

ดำรงศักดินา 10,000 เมื่อ พ.ศ. 2472 ดังปรากฏในสัณฉาบัตร
ตราดังต่อไปนี้ :-

สุภมัสสฺส พระพุทธศาสนกาลเปณอดิตถาก 2472 พันสา
ปัจจุบันสมัย สัปสมพัตสร พริสจิกายนมาส อัสตมสุรทิน
สุกรวาร โดยกาลบริจเฉท.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก ๑ ล ๑ พระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ซึ่งพระราชดำหริว่า พระยาเทพอรชุนได้รับราชการฝ่ายทหาร
บก ตั้งแต่เป็นนักเรียนนายร้อย เป็นผู้หนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวงทรงไว้วางพระราชหฤทัยในภูมิพิทักษ์ ซึ่งซึ่งพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ เลือกลงไปเป็นราชองครักษ์ประจำพระองค์พระ
บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวที่ดำรงพระยศเป็น
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งเสด็จศึกษาการอยู่ในยุโรป เป็น
โอกาสให้ได้ศึกษาความรู้และขนบธรรมเนียมต่างประเทศ ทั้งเป็น
ที่ทรงคุ้นเคยและชอบพระอิริยาบถในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวมาแต่ครั้งนั้น พายหลังเมื่อทรงสำเร็จการศึกษา
เสด็จสถิต ณ กรุงเทพพระมหานครแล้ว ก็กลับเข้ารับราชการ
ทหารบกเป็นนายพันผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 4 เดือนขึ้นเป็น
พระสุรเดชเรณขัตติ ผู้บังคับการกองโรงเรียนทหารบก ได้เป็นผู้
บัญชาการกองพลทหารบกที่ 8 แล้วเป็นพระยาสุรศักดิ์เดชวร-

รัช ๕ นายพลจเรทหารราบและทหารม้าต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 5
 ถึงรัชกาลที่ 6 ได้รับพระราชทานพานทองเป็นเกียรติยศ ซึ่งพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาเทพอรชุน เลื่อนตำแหน่งขึ้น
 เป็นสมุหราชองครักษ์ทั่วไป รับราชการสนองพระเดชพระคุณจน
 เปลี่ยนตำแหน่งเป็นจเรทหารบก พระราชทานยศนายพลเอก
 เมื่อปลายรัชกาลนั้น ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบัน พระยาเทพอรชุนมี
 อายุถึงเขตต้องปลดจากราชการประจำ จึงได้ออกจากประจำการ
 รับพระราชทานเบี้ยบำนาญ แต่เมื่อตำแหน่งสมุหราชองครักษ์ว่าง
 ลง ซึ่งพระราชดำริว่า พระยาเทพอรชุนได้คุ้นเคยการในหน้าที่
 และมีสัณนิษฐานสมควรแก่ตำแหน่งนั้น จึงซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้ใช้บรรดาศักดิ์ขยายกำหนดอายุให้พระยาเทพอรชุนกลับเข้า
 รับราชการเป็นสมุหราชองครักษ์ต่อมาจนถึง การที่พระยาเทพ
 อรชุนได้รับตั้งในตำแหน่งสมุหราชองครักษ์ อันเป็นตำแหน่ง
 สำคัญใกล้ ชัดพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาถึง 2 พระ
 องค์ สดแจ้งให้เห็นว่าเป็นผู้มั่นคงแน่วแน่ด้วยความจงรักภักดี
 อันแท้จริง ทั้งในส่วนพระองค์และหน้าที่ราชการ ด้วยความซื่อสัตย์
 สุจริต ตั้งตนไว้ในที่สมควรจะซึ่งพระกรุณาชุบเลี้ยงประกอบด้วย
 ภูมิถานอันมั่นคง มีอริยาสัยสุภาพเป็นที่เคารพรักใคร่ในหมู่ผู้ใต้
 ทำความวิสาสะ และพระยาเทพอรชุนได้รักษาเกียรติคุณอัน
 เสมอมามิได้ผันแปรแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวฯ ขงชาบตระหนักมาแต่ยังขงปติบัตราขการทหานบก ญู่
ในรัชกาลก่อน ถึงคูนสมบัติขงพระยาเทพอรชุนเห็นปานฉะนี้
จึงสมควนจะขงพระกรุณายกย่องสถาปนาไว้ในตำแหน่งขัาราช
การผู้ให้ยได้ผู้หนึ่ง.

จึงมีพระบรมราชโองการมานะพระบันฑูรสุรสิงหนาท ดำหรั
สั่งให้สถาปนาพระยาเทพอรชุนขึ้นเป็นเจ้าพระยา มีราชทินนาม
ว่า เจ้าพระยาพิชเอนทรโยธิน หรินทรราชขงครกัศ มหาสวามิ
ภักดีมุสิกการ อภิสรอนีกวนุส ยุทธสมัยสมันตวิฑูร นเรนสุร
สัถตเสนานี มนัสวีเมตดาขาสราย อภัยพิริยบรมกรมพาหุ มุสิก
นาม ดำรงศักดินา 10,000 จงจเรินสุขสวัสดิ์พิพัฒน์มงคลทุก
ประการ.

พนะท่านนายพลเอก อุ่ม พิชเอนทรโยธิน ได้รับตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2478
เป็นต้นมาจนถึงมรณะกัม.

พนะท่านนายพลเอก อุ่ม พิชเอนทรโยธิน มีบุตรชายรวม
8 คน และบุตรหญิงอีก 6 คน รวมทงสิ้น 14 คน ท่านได้ถึงแก่
มรณะกัมเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2485 เวลา 10.25 น. ด้วย
โรคความดันโลหิตสูงด้วยอาการสงบ จำนวนอายุได้ 72 ปี.

ขุนขจี

‘แสงทอง’

(ร่ายยาว)

๑ สกมัสตุ พระพุทธศาสนายุกาล จำเดิมแต่ปรินิพพาน
 แห่งองค์สมเด็จพระผู้มพระภาคย์เจ้านั้น ล่วงแล้วได้ 1243 พัน-
 ษา ชั่ววารวิสาขมาสบุรณมีดีถีเพ็ญ ปีสวด โทสก จุลศักราช 62.

ในราตรีกาลวันนั้น พระมหันตยศราช จามเทวี วิมลนาต-
 ราชินโยรส กัสตรผู้ซ่งเกียรติปรากฏครองหริภุญชัยนคร สเด็จ
 สถิตพระที่นั่งรัตนาสน์ในท่ามกลางสโมสรเสวกามาตย์ พร้อม
 ด้วยเสนาที่กล้าหาญชาญกำลังมวล มาชุมนุมสโมสรสนับนาค
 ในโอกาสอัน ควน จะทำการระ ถวายอภิเษกนาถาใน วารวิสาขะ
 แล้วพระเจ้าอยู่หัวก็โปรดประทานให้เลี้ยงเป็นการนเริง.

กำลังกิน มื้อนุสแปลกหน้ากว่าใครทั้งสนับผู้หนึ่ง ตั้งตงพรวด
 พราดบังอาศดบุยกผ้าพลไพร่เข้าไปถึงในลานหน้าพระที่นั่ง แต่งตัว

แปลกทหายาดประหลาดตลอดแลสพร้งพร้อมไปด้วยสี่เขียว เขียว
 จนกระทั่งสีละเล็ว คือมาที่ตาแก่ กิริยาท่าทางท่วงที่เป็นผู้ดี
 โดยบริบูรณ์ เครื่องประดับระยับพรายกายกองด้วยทองไพฑูรย์
 และจินดาร์ตน์ ทองและเพชรพราวจนกระทั่งทั่วตัวสัตว์เดียรัจฉาน
 ความสง่าแห่งม้าและคนบนหลังซึ่งนั่งบน อาณเป็นภาพอันพึงนำ
 พิศวง เป็นภาพที่เหมือนจะทำความอึ้งอัมมังให้แก่ผู้ได้เห็น
 ตาแก่นั่งสง่าอยู่บนหลังม้า ท่าทางบำเพ็ญจะแผ่อานุภาพ มีอข้าง
 ขวากุมดาบซึ่งวาวปลาบคมปรับแวงไปด้วยความเปรี้ยวปรตปราด
 พลงขับม้าฝ่าซุงนุ่งอำมาตย์เข้าไปถึงหน้าพระที่นั่งอันเป็นที่ประทับ
 ท้าวมหันตยศ มั่นมิได้น้อมสรีระประนตประหนึ่งชนบถมณีนม คง
 ยืนม้าหยุดในท่ายะโสคมหย่างเต็มประดา แต่มหันตยศราชาท้าว
 เทอก็มีได้ซึ่งพิโรธ นั่งปรารมภ์ชมหยุดในพระทัยว่า อ้ายคนนั้นทำ
 นำโปรดควนปติสันถาน รำพึงแล้วซงเอื้อมอัสถ์บัจจกมนาการ
 โดยการฉว่า ขุนเอ๋ย เจ้านมนามโฉน ดูเหมือนข้าและใครก็
 ไม่เคยรู้จักเลยมิใช่ แต่เสื่อผ้าเครื่องแต่งกายของเจ้านั้นเทียว
 มันเขียวป้อเป็นขุนขจี ขอเจ้าข้าจะเอาไอ้ค่านแหละเรียกมันไป
 ก่อน เอ็งมาทำไม.

ขุนขจีทูลสนองไขว่ พระเจ้าข้า ข้าพระเจ้านมปรารถนาที่จะมา
 ดูให้รู้ว่าในสำนักแห่งพระองค์นี้ ยังมีผู้ใดกล้าหยุรีประการ
 ใด เพราะตั้งแต่เข้ามาแล้วแลไปแลไปในหมู่เสนามาตย์ ก็เห็น

แต่คนขี้ลาดม้กลาดเกลื่อนหุ่ในกลางสมาคม ข้าพระเจ้าเข้ามากับุกเข้ามатеบบบได้มีผู้ใดขัดขวาง หากจะมีคนกล้าห่านหุ่บ้าง ข้าพระเจ้าทำให้ออกมาพันกันคนละนับ ข้าพระเจ้าให้พันก่อน.

ความเจียบสังกัดเป็นบ้ำขัดในประชุม อำมาตย์สแดงว่าความหวน่หวาดได้เวดล้อมให้ไม่มีใครยอมส่ ขุนขจีเห็นว่คนทงนั้นนึ่งอน่น่าอดสูกับวิพาสหั่วเราะเย้ย ว่านรเหวยทห่านมหันตยสราษเรผู่เตียวเปลี่ยวอาตมาพุดปรามาสยังไม่มีใครกล้ำมาราณรอน ก็ถึงคราวทมัสัตร์จุพลนิกรมรังแก เจ้าเหล่านหน้าทตแต่จะแปรพักตรรักชีวิตคิดเอาตัวรอด อุปนิสัยนัยนั้นระเ็นยออดยุทรวิชของทห่านหริภุญชัย.

มหันตยสได้ซังฟังดังนั้นก็ซังพระพิโรธ พระเนตรทงสองดวงสแดงแสงโชติดังชาดบ้าย พระกรกุมพระแสงดาบท้วงหุ่ข้างพระกายกำ แล้วกะทีบบาทประกาศซ่าวว่า อู่เหม่ขุนขจี จักมีใครกล้วม้งน่นหามิได้ ที่เขาพากันนึ่งหุ่ก็คงเหมือนดังกผุ่ยังรำพึงว่ามึงนนั้นใคร จริตจะดีมีดีเ็นนนั้นดอก คำทำของมึงเมอกถ้ายังถือว่าดีก็ออกมาสู้กัน.

กสนะนั้น คุมัณลราชผู้เป็นอุปราชและปิโยรส น้อมประนตบาททงส่ พระบิดุเรสแล้วรับทูลว่า ข้าแต่พระบิดาเจ้า เอาเกียรติการส่เขาประทานข้าเถิด มีบังคับทได้บาทามหาราชอันประเสิด

ศักดิ์านุภาพ จะต้องลงหัตถ์กับดาบกับด้วยขุนขจ้ผู้หนึ่งเลย พระมหันตยศตรัสว่า ดุราคมัณเฑียรราชเอ๋ย วาตะของเจ้าเข้าระบอบชอบแก่คุณแห่งขัตติยोरส จงเอาดาบของข้าไปสแดงความกล้าหानให้ปรากฏว่าลูกมหันตยศมีเชิงใครในบัดนี้เกิด.

น้อมเกล้ารับพระแสงดาบมาแล้ว ดุราคมัณเฑียรราชจึงตรงไปยังขุนขจ้แล้วเจ้เจ้นาม ขุนขจ้สแดงความยินดีพลางทางว่า ดุราคมัณเฑียรราชเอ๋ย เรามาผลัดกันฟันคนละที่ ข้าจะให้เจ้าฟันก่อน แต่จะต้องสบลัณณามาให้แน่นอนว่า หนึ่งปี นับตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เจ้าต้องไปพบข้านะที่ท้จะบอกให้เพื่อข้าจะได้ฟันตอบ ถ้าเห็นชอบแล้วก็เร่งฟันมาเถียวละ.

ดุราคมัณเฑียรราชตรัสว่า จะให้ข้าไปพบที่ใดจงแจ้งใจข้าเถิดจะทำตาม ขุนขจ้ตอบว่า เมื่อฟันข้าแล้วและข้าจะแจ้งให้ข้าบ หากว่าข้าอาสัณภาพพูดไม่ได้ ก็จงยินดีเถิดว่าสัญญาเป็นอันยกเลิก และขอความสำราญบานเบิกจงบรืรับแก่เจ้าในบัดนี้ ปลงใจแล้วก็เร่งลงมือฟันเข้าทันที ตามคำทำขุนขจ้เห็น.

ดุราคมัณเฑียรราชร้องบอกให้เตรียมตัว ขุนขจ้ยิ้มหัวแล้วโจนลงจากหลังม้า ขึ้นโค้งสอวางสง่าทำให้อัน พระกุมารรวมกำลังเข้าด้วยกันแล้วก็เอาดาบฟาด ถูกจำเพาะเหมาะชำดัดตัดคอขาดในชั่วเดียว หัวขุนเขี้ยวตกกลิ้งหยู่กลางซาล เหล่าอำมาตย์ราชบริพารพากันไล่เตะหยู่เกะกะ แต่ทำทางของขุนขจ้ไม่มัวที่จะสละซึ่ง

ความทง ยืนหยัคยันตัวตรงหยู่เปนครู้แล้วจึงวิ่ง ไล่ตามหัวของ
ตัวที่ตกลงหยู่ห่างกลุกกลิก มือผวคว่ำจิกกะจุกผมได้จับไว้แน่น
เดินด้วยความอกลายไหล่แผนมาแผ่นขนอาชา หวหัวพลางทาง
ชักม้าเอาหลังให้ ท้นไค้นหัวขุนขงหันกลับ ล้มตาขงจับมองดู
มัลลชะ กล่าววาพะว่าดังนี้ :—

คัมมัลลราช เจ้าจะต้องทำตามสัญญา ไนวนวิสาขะบูรณะมีป
หนาน เจ้าจะต้องไปแต่ผู้เดียวไปพบข้าที่เขलगนคร ทางที่เดิน
จะต้องผ่านพนันครโดยป่าจันทิส ถ้าหากทำวิปลาสพลาดผิด
สัญญาไป ความวิบัติอุบัตจัญไรจงเร่งล้างให้ว่างชีพ พุดแล้วขุน
ขงก็ขับม้าเร่งรีบไปดั่งปลิว หวหัวไปด้วย.

วันกั้นล่วงไปจนนับได้หกเดือน คำนันสัญญาย่อมตราเตือน
ใจคัมมัลลราช คำนิงคเนนทางระหว่างหริภุชชัยจะไปเขलगค
นครก็อดจะนานถึง ปรารภรำพึงแล้วจึงไปเฝ้าพระมหันตยสราช
ขอประทานอนุญาตที่จะไปยังขุนขง พระชนกขงยินดีในปริยบุตร
ผู้สุดกล้าวาจา สัก ท้าวเทอจัดให้มีการสมโภช เมื่อก่อนจร
โปรดให้มีการพิธีสโมสรสันนิบาต เช่นคณาเสวกามาตย์มาเลง
แล้วอวยพร เพื่อดูมัลลราชนिरासพระนครครั้งนี้ให้มีความ
สวัสดิ์ ให้เดินทางระหว่างประเทศทุเรศพนันันตราย จงสบ
แต่สิ่งกเสมอสมหมายเสมอนนกจนตราบ ถึงเขलगคบุรี ตามที่
สัญญากับขุนขงไว้นั้น.

ปัจจุบันนี้ในวันคุ้มครองราชจะคลาสนิเวส ชชนชมภิรมเยส
 ถ้ายองพัตตร สเด็ดเข้าทสงแล้วซงเครองเรองสกดหยังอัครราช
 วโรรส ซงพระแสงเสมอยสบรรยงองอาต สเด็ดแล้วสเด็ดไปกราบ
 บาทพระบิดาลาครไรไปซงมำ ปวงอำมาตย์มนตรีก็ซ้องเสียงชโย
 โห้ซำสงสเด็ด

อันว่าพนาสนที่ถลทุเรสทุสทรกษัตร์กษี ย่อมมีไม้มหลายหย่าง
 สด้างหยุ้มากและยากจะบุจะเบิกทาง ก็มีทำความท้อระยอระคาง
 แก้มัณณราชผู้มาตเรแต่จะถ้อสัจ บ่ายหน้าสู่ปรัสจิมทิสแล้วก็
 กิดจะตัดตรงไปเรื่อย ถึงคราวเมื่อยเหนื่อยอ่อนก็พ่อนพัก ถ้อ
 สุมทุมพุ่มพริกสาเปนที่พำนักเนานินทรา เสวยภักสาและผลาหาร
 ตามแต่จะหาได้ สำแสนสัตว์เช่นเสือสิงห์กะทิงอะไรมีรังควาน
 ทางดำเนินบ้างก็เพลินตระการไปเปนระยะระยะ ที่เปนนาก็เปน
 ป่าระคะเกะกะไปด้วยไม้นานาพันธุ์ พิงประพาสที่โดงามก้งามจำ
 โดยชมชาติซึ่งมิใช่มีใครแต่ง ดอกและผลหล่นดาดดินเกลื่อน
 กล่นทุกหนทุกแห่งหอมตระหลบสบนาสาพาใจซ้น ที่ไต่ราบก็
 ราบโล่ง และเลี่ยนเตียนร่นนัยน์ตาลาน ที่เปนนึงบ่อร่องครอง
 ละหานลำธารห้วยก็สวຍหมด โชดเขาเงินเนินสิ่งขรกีร์บรรพตและ
 หินผา ไร่ไทรกตรอกชอกคุหาหุบเหวถ้ำ ทุกๆ สิ่งงามประจำ
 เปนชมดาสภาวะ นำความเอิบอาบมาสู่คัมณชะไม่รู้เหงา จน
 ทรายเท่านั้นดูเขตเขलगคนคร โดยสวัสดิสถาวรแล้วแล.

พระกุมารรับม้ามุ่งตรงไปยังประตูพระบุรี เจ้านามให้เขาซาบ ถ้วนถี่แล้วนายทวารก็เปิดรับ ส่งให้คนคุมกำกับแล้วพาเข้าไปใน พระนิเวศน์.

ท้าวอินทรวรเจ้านครเขลางคมบุรี ชาญระหัดประวัติเหตุแล้วก็รับ รองเป็นอันดี พาคุมัณเฑียรไปยังพระมเหสี นามมิลักขเทวีแล้วทรง แนะนำ เสด็จแล้วประทานปราสาทพิเสศเป็นนิเวศน์สำหรับพำนัก อาศัย ท้าวเทอจัดให้เลี้ยงและเอาใจมิให้อ่อนทร มีนางระบมำมา รำกรกรีดกรายถวายพรเป็นเพลงลาว มีสาวสาวสวยสวยสอสร รอเรียงเคียงเสนอกอยบำเรอรับบรรหาร ปวงอำมาตย์ราชบริพาร มากราบกรานสมเกียรติยศแห่งพระกุมาร ผู้เป็นราชโอรสท้าวหริ- ภูณชัยทุกประการ.

ครั้นเวลารাত্রีกาลอย่างเข้มรัชม ถึงเวลาควนบันทมแห่งคุ- มัณเฑียรราช เทอจึงเสด็จกลับยังปราสาทที่สำหรับ อาศัย ท้าว อินทรวรได้ตามไปติดตามถนอมถึงเจตนา ว่าคุมัณเฑียรมาเขลางค- นครนั้นมีความประสงค์อันใด มหันตยสราชโอรสจึงทูลแถลงไข ว่าขุนขจี้เมอวันวิสาขะบุรณะมีปชวดไปอวดอาค กล่าวทำในท่าม กลางอมาตย์เมืองหริภุณชัย ว่าจะมีผู้ใดใจกล้าไปพัวพันกับเขาคณ ติที่ตัวต่อตัว ขำรับทำพอพัวพันครั้งเดียวหัวเขาก็ขาด ขุนขจี้ปรีดาต ไปไล่จับจิกผมได้แล้วร้องทำ ว่าในวันวิสาขะบุรณะมีปณดู จะขอ พบขุนขจี้ที่เขลางค์ เพื่อฝ่ายข้างขุนขจี้จะได้พัวพันตอบตามสัญญา นั

คือมูลเหตุความตั้นเดินปามาถึงทั้น ข้ายังไม่ซาบว่าขุนขจ้หยู่ที่ใด
 สำนักเขาหยู่ไกลหรือไกลจะได้กะให้ควนกาล เพราะบัดนี้เวลา
 เหลืออีกสามวันวารเท่านั้นก็จะถึงวิสาขะ ถ้าพระองค์ขงซาบ
 สถานก็โปรดประทานแกลงเถิด.

ท้าวอินทรวรอนสุสรค่านึง ครุ่นั่งแล้วจึงตรัสประกาศ ว่าพระ
 กุมารนกล้ำสามาถมิท้อถอย ขงถือสัจสัตถาโดยอุตมไม่ต่าง
 ด้อยหย่างคี่เลิส จงนอนใจเสียเถิดคัมภีรราช สำนักขุนขจ้น
 ไม่ไกลเท่าใดอาดเดินไปถึงในครั้งวัน เมื่อยังไม่ถึงกำหนดขอเอน
 พระกุมารพักเสียด้วยกันในกรงก่อน เพื่อพักเมื่อยเหนื่อยอ่อน
 อิดโรยองค์ เพราะบุกป่าฝ่าดงมาโดยทางกันดาร ท้าวเทออ่อน
 วอนโดยอ่อนหวานจะให้หยู่เป็นเพื่อนพระมเหสี ในโอกาสที่ระ
 ไปได้ถ้าเอนถิกรรมคี่ในพรงันเข้า คัมภีรราชทนร่ำมิได้ก็ยอมตามท
 อ่อนวอน.

เมื่อท้าวอินทรวรจะจรจากปราสาทไปสู่นิทรสถาน ได้ถืออดธำม
 รงค์วงตระการประกายรัตนเรืองวาวรุ่งประทานลงในอุ้งพระหัตถ์
 คัมภีรราชแล้วตรัสว่า เจ้าเอ๋ย ข้ายะขอทำสัจสัตถากับเจ้าสัก
 ข้อนึง คือถ้าพรงันเข้าไปได้เอนเสื่อสัตรสังได้ข้านพึงพอใจ
 จะให้เจ้าจนสิ้น ฝ่ายเจ้าผู้หย้หลังเป็นเพื่อนเมียข้า ถ้าแม่ได้
 สังสินริวฉนวนทรพย์ เจ้าจรับว่าจะให้ข้าทังมวล อันธำมรงค์
 วงข้าให้ไว้เป็นเครื่องเตือนว่าไมควนจะเสียสัจ เจ้าจงอย่าได้

มอบไปสู่หัตถ์ผู้ใดอื่น แม้ผู้นั้นจะเป็นสตรีทั้งามหยาดพามาพัน
คืนก็มีได้ยกเว้น.

คุณมัลลราชรับธำมรงค์ด้วยยินดีเป็นที่สุดแล้วตรัสว่า ราชะ
ข้าพเจ้ารับสัญญาตามวาตะที่ตรัสไว้ ขอให้พระองค์ซึ่งสำราญบาน
พระทัยในเวลาสเคิด ตกลงเส็ดแล้วท้าวอินทวรกัจกรกลับไปไสยา.

ครั้นเวลาอาทิตย์อุทัยไขแสงสลับสลับจวนรุ่งแจ้ง ท้าวอินทวรกั
จัดแจงแต่งองค์ซึ่งเครื่องสำหรับประพาสน้ำ พรุ่งพร้อมด้วยอำ
มาราชเสวกาเป็นอันมาก สัพไปด้วยอวาชแบกสพายหลายหลาก
หลายชนิด ต่างคนองมือคนองริทรีคิดคึกในใจ ไม่ว่าเจอสัตว์
จ้อยน้อยใหญ่จะจับหมด ครั้นถึงเวลากำหนดที่จะออกเดินทาง
ท้าวอินทวรกัซึ่งมำนำหน้าขุนนางเข้าแนวไพร ไม่ช้าการล่าสัตว์ก็
เป็นอันไล่กันหย่างสนุกสนาน ด้วยความเอิกเกริกเบิกบานอยู่
ในพงพนานต์บัดนั้น.

ปางในเขलगคนกร คุณมัลลราชยังแน่วสนิทินทรนอนอยู่ในที่
ค่อมเมื่อพระสุริยรังสีอันโอภาสแผดแสงแจ้งจ้าจึ่งลุกขึ้น ได้ยิน
เสียงอึกกะทักกรีกกรืนหุบในป่า พอโสรจสรงขงภุสาและธำ
มรงค์แล้วพลัน ก็มีนางกำนัลนำเสาวนีนางมิลักขเทวีมาเชิญไปเฝ้า
คุณมัลลราชขึ้นไปน้อมเกล้ากราบมเหสีพระอินทวร ข้าเลื่องตองด์
เห็นขงสอองอรชรชวาวรรณ พักตรณแล้มแจ่มปานจันทรัสภาสน์
สรรพางค์เฟ้นลักสน์ประเลห์ราชกสตร์ เมื่อพระนางเทอทอด

ทริสดีเห็นคุณณะ ประจุมแล้วตรัสว่า อ้าพระคุณัณราช รัก
 ไสยยาสน์หยุรีโณจึงไสยามาจนเที่ยง ตรัสแล้วชม้อยเมียง
 เหมือนจะถามว่า ^{ซึ่ง ๗ ๔ ๕ ๕} นรผู้มีชอลอนามว่าองอาด ไม่เห็นไปได้
 เนื้อหยาวิสัยชาติชายอาชาไนย มิเห็นสูสโมสรสนทนากับใคร
 ได้แต่นอน อนุสรคำนึงแล้วจึงตรัสว่า คุณณะเอ๋ย การรับรอง
 ของชาวเขलगนครยังมีอันใดขาด จึงทำให้เทอน้อยพระทัยไม่
 สามาถไปล่าเนื้อเพื่อความสำราญ และมีได้จากนัทรสถานใน
 เวลาอันควน เพื่อสาวสาวชากำหนดและนางบำเรอทั้งมวนจะได้
 มีโอกาสสปีบัติ รื้อว่าพระสวามีของข้าทำประการใดให้ขัดพระ
 หทัย คุณัณราชทูลสนองไฉว่าเทวี ด้วยเดชพระบารมี ข้า
 มีของควนต้องการทุกอย่าง ไม่มีอันใดบกพร่องต้องระคายระคาย
 เคือง พระคุณความอารีที่แก่ข้าคนต่างเมืองนั้นมากมหันต์ ซึ่ง
 เพลินนิทรามาจนกลางวัน มิใช่ข้าขุนเคืองประการใด โดยเหตุ
^{๕ ๖ ๕} ทลาเมื่อยเหนื่อยมาในพนาตอนโดยทางกันดาร มาประสบบันจ-
 ฤทธิ์ ได้นอนสำราญก็เวียงจิต พระเดชพระคุณ อ่อน โมลิส คิด
 กตัญญุมิรู้หาย อันใดเปนของข้าตลอดจนชีวิตจิตใจกายจักขอ
 ถวายไว้เป็นข้าใต้ฝ่าพระบาท ยกเว้นแต่ชำมรงค์เดียวโดยมีอาด
 จะถวายได้ ขอจงได้แจ้งพระทัยในความภักดี แห่งข้านางมิลักข-
 เทวีนเถิด.

นางมิลักขเทวีซึ่งพระสวลพลางตรัสว่าน่าขัน พระคุณัณจะ

ยอมเป็นข้าตลอดจนกายชีวะสรีให้ได้ ส่วนแหวนวงเดียวเท่านั้น
มิบันให้ ดุริยสยที่เรียกว่ายอม.

คัมภีร์ลงขันยื่นคำหยุ่ดั้งเดิมโดยอ่อนน้อมจนกระทั่งได้ยิน
เสียงโห่ร้องก้องเข้ามาใกล้ปราสาท ก็นึกรู้ว่าท้าวอินทรรล่ำสัตัว
เสด็จเสด็จยาตรกลับมาเมือง แล้วแลเห็นเขาชนสัตว์ป่ากันมา
เนื่องแน่นพระลาน ท้าวอินทรรชปติสนัถารถามคัมภีร์ ว่าหยุ่
ทางปราสาทนั้นได้อันใดบ้าง ขอให้นำมาแลกกับสัตว์ต่าง ๆ นั้น
ตามสัถญา คัมภีร์สนองพระวจาไปตามจึงว่า มิได้รับสิ่งอันใด
เลย อินทรรชงพระสวล แล้วเฉลยเล่าเรื่องสเด็จประพาส เสด็จ
แล้วส่งให้นำสัตว์ทั้งหมดมาพระราษทานคัมภีร์ตามสัถญา พระ
กุมารรับแล้วแจกจ่ายไปตามเสนานางกำนัล ให้ทำเป็นเครื่องอาณ
อาหารมาอวดประชันแล้วประชุมเลี้ยง ทั้งแจกจ่ายให้แก่ยาก
วนิพกในเวียงนอกเวียงเพื่อเป็นทาน ผู้ได้รับย่อมอนุโมทนา
สาธุการกันแซ่สัพพัต์ トラบจนถึงเวลาควนสู่ที่ประทับนิทราในราตรี
คัมภีร์ราชจึงทูลลาพระราชาและราชินีไปสู่ปราสาท ท้าวอินทรร
ก็ได้เสด็จไปสู่พระนิวาสพระราษ กุมาร เช่น วัน ก่อนแล้วกะทำ
สัถญา ว่ารุ่งเช้าจะเข้าป่าล่าเนื้ออีกสัถวัน สัพสิ่งใดที่ได้จะนำ
มากำนัลคัมภีร์ราชทั้งหมด ฝ่ายพระกุมารต้องแทนทดด้วยวัตถุ
ที่ได้ไว้ทั้งมวล เสด็จสนทนาพาสัถรานสันทสัถรวล แล้วต่างก็สุ
ทนิทรา.

กรันรุ่งเช้าท้าวอินทรวรก็ จรเข้าไปด้วย พร้อมเสนาเช่นวันก่อน
 ฝ่ายทางนคร คูมัลณียังมีวาทลับกับไสยาสน์ไม่หายากต้น จน
 แคว้นเจ้าแจ้งพณพสุชาติลงสเด็จเข้าที่สงขงเครื่องแล้วขึ้นสู่ปรา-
 สาทมีลักษเทวี พระนางเทอทอดทริสต์เห็นก้ออันเชิน ตรัสสน์เสน
 คุณกตัญญูคาว่าไว้เมื่อวันวาน ในข้อที่จะยอมเป็นข้าบริวาร
 เพราะรักคมีลักษเทวีเทอขอบพระทัยในข้อนั้น แต่ถ้านั้นดริยส
 พระโอรสหริภุณษณคร รี้จะควนเป็นข้าบริจาริกาการกสัตรี ถ้า
 คูมัลณยราชกล่าวแล้วโดยสุจริต จักขอแต่ข้ามรงค์ซึ่งที่ติดกับนิ้ว
 หัตถ์พระกุมาร ไว้เป็นบรรณาการกตัญญู คูมัลณยตอบว่า แหวน
 นี้มิใช่ตัวของข้าที่ควนถวายได้ แต่กายชีวิตจิตใจของข้าจักพลี
 ให้ใครต่อใครไม่ติดขัด อนึ่งของสิ่งใดหากได้ไปโดยเจ้าของ
 มิได้ โสมนัสบริจจาค จะเรียกที่ระลึกก็มีไซ้จะเรียกอะไรก็ยาก
 ควนนิยม พระนางเทอสรวลสันต์หรรส้เหมเปรมมรย์แล้วดำหริด
 ว่าฉะนั้นข้าโนสมนัสในความกตัญญูซึ่งคูมัลณยราช ประติการสนอง
 ฉลองสัทธาด้วยจะมาเป็นทาสให้ไซ้ส้อย ข้าก็ขอบพระทัยหุ
 มิใช่น้อยนระราชบุตร โดยความโสมนัสหย่างที่สุดข้าขอสนองด้วย
 ของที่ระลึก จงรับส้อยสอแล้วขอให้หนักว่าข้าได้บริจจาคด้วย
 ความโสมนัสสุจริต แล้วโปรดได้นึกสัณนิคิดว่าเป็นของควนนิยม
 พระกุมารตอบสนองน้ำคำคมว่า เทวี การบริจจาคของนางนหาก
 โสมนัสโดยบริสุทธิ์ ก็เป็นการสละโดยในพระทัยมิอะไรสตุค

ร่ำไห้ได้ ข้าพวันจิตคิดว่านางประทานให้เพราะเหตุข้าพวัน
แหวน พระเมตตานี้แสนที่จะคนนา ข้าขอบพระทัยไม่รับประทาน
ซึ่งสัจจวาลย์หรือสิ่งใดตามนัยนี้โดยเด็ดขาด ควรมิควนสุดแต่พระ
ราชาณา.

ขณะนั้นท้าวอินทรรและบริวารก็กลับจากประวาสแล้วตรงไปหา
คัมภีระ ตรัสสนทนาวิสาสะและขงถาม ว่าได้ทรัพย์สินสิ่งใดซึ่ง
จะต้องให้กันตามสัจจวาลย์ร่ำไห้ได้ เมื่อแจ้งพระทัยว่าไม่มี จึง
สั่งให้มอบเนื้อถกมรคที่ได้อิงมวลแก่คัมภีระ พระกุมารก็
จำหน่ายแจกจ่ายปันไปเช่นคั่นก่อน แล้วก็มีการนเริงสโมสรไป
จนมัชฌิมยาม เมื่อคัมภีระจะไปสู่บั้จรณ์ท้าวอินทรรก็ตามไปทำ
สัจจวาลย์ ดูจได้ทำกันไว้สองครานแล้ว.

ปางปัจจุสมัยในวันวิสาขะวาระอันคัมภีระราชครบเวรรอบที่ จะ
ให้ขุนขจิม์ โอภาสกลับพันตอบตามสัจจวาลย์มาถึงแล้ว เสียงสกุณ
ไพเราะไก่อ่แก้วร้องก้องปามาจนกรรณ พระกุมารก็คั่นบันทมจาก
แท่นสุพรรณบรรจรณ์ รีบเสด็จมาพบพระอินทรรเห็นเตรียมการ
พร้อมด้วยข้าบริวารจะไปเข้าไพรสนที่เพ่อล่าสัตว์ คัมภีระทูล
ขอให้จัดหามักคฤทเทศก์เพื่อนำทาง ให้ทันที่จะไปพบขุนขจิม์ใน
กลางราตรีกาล ท้าวอินทรรตรัสบอกพระกุมารว่ายังนานนักกว่า
จักถึงเวลา ขอให้ยับยั้งหยุเป็นเพื่อนพระชายาพระองค์ก่อน คอย
จนท้าวเทอกลับจากป่ามาสู่นครก็เกินจะทัน ยังมีเวลาที่พอจะรอ

ผลพจน์คือสัจฉา พระกุมารไม่อาดขัดพระวาทะที่จำยอม ฝ่าย
พระอินทพรและบริวารเมื่อพร้อมแล้วก็พากันไป คมฉัตรจึง
สเด็จเข้าไปในปราสาทราชมหาเสนา มัลลิกหวั่นไหวในหนึ่งร่วมอาสน์
แล้วตรัสว่า ท้าววันนั้นเป็นวันท้ายแล้วที่จะต้องจากกัน ข้าขอที่
ระลึกสิ่งอันใดสักอันก็มีอยู่ให้เพื่อไว้ปลื้ม ฝ่ายข้าจะให้ส่วย
สอขอประกันลี้มก็มียอมรับ ดั่งนี้ไหนเล่าใครจะนับเนื่องในสัน-
ถามมิตร คมฉัตรราชโอรสโมลีสทูลว่า ข้าไม่มีสิ่งใดควมคู่ความ
เมตตาปรานีที่มีอยู่ในใต้พระบาท ขอเอาความกตัญญูซึ่งเกิดจาก
ใจอันใสสะอาดอุทิศถวายเป็นที่ระลึก ถือเอาความสำราญบาน
ใจอันไพบูลย์ที่ได้รับและรู้สึกพระคุณของเทวีไว้เป็นธัมมานุสสา-
วரிய์โดยเคารพ มัลลิกหวั่นไหวตบหัตถ์สรรสาพลางทางตรัสว่า ถ้าเช่น
นั้นจงรับผ้าประเจียดผืนนี้ไว้ หย่าอย่างน้อยก็ขอแต่ให้ได้มีการให้
อะไรกันบ้างเกิด ถึงแม้เป็นผ้ามูลค่าไม่มี แต่คุณนั้นดีประเสริ
ไม่สิ้นสุด ผู้ใดใช้คล้องคอเข้าต่ออยู่ทชจักไม่ปราศัย คมสาส-
ตราวุธมีอาคประหารใครผู้ครองผ้า ถูกโรมรันพันคำด้วยประการ
ใดๆ ก็ไม่ตาย รับไว้เถิดปิยสหายผู้หนักหนา จงรับไว้ให้สม
สรีรทฐาข้าเกิด.

นางมัลลิกหวั่นเทวอนเป็นหลายครั้ง คมฉัตรราชแรก ๆ ก็ร
รังอิดเออนอน พระนางเทอส่งประทานผ้าเป็นสามหน จึงระลึกถึง
เรื่องที่จะต้องประจวบกับขุนขี้ ครอบเห็นว่าผ้าประเจียดกะเดียด

จะดีโดยใช้ประกันอสังภาพ ก็น้อมคำนับรับผ้าแล้วกราบกระตัญชลี ในทันทีเทอภิกษุถึงข้อสัญญา ประการว่าพึงเห็นเป็นเด็ดขาดว่าจะมิให้ไปอีกต่อ จึงเอาผ้าขึ้นพันสอแล้วเอาเสื้อปิดมิดเลยแลไม่เห็น.

ครั้นวันจวนรอนก่อนจะเย็นเจ้าเขลาถึงก็กลับนคร จะหาผู้ใดที่ได้อะไรติดกรกลับมาก็มีได้มี สัตว์น้อยใหญ่ในที่สุดสกลนี้ในพงไพรเหมือนไร้ขาด ท้าวอินทพร และนิกร อำมาตย์ก็ประหลาดใจ เทียวเสาะป่าหาจนอ่อนหทัยก็ไปเปล่า ครั้นแดดกล้าจำเภาเอาเหนื่อยอ่อนต้องจรกลับ สิ่งซึ่งสำหรับประทานคัมภีร์ราชจึงปราศไปในส่วนท้าวอินทพร โดยที่พนาธรนั้นกัณดาร คุณนัยประการดังกล่าวนี้.

แล้วท้าวเทวจึงตรัสแก่คัมภีร์ราช ว่าคราวนี้วิปริตผิดคาดไม่เคยเป็น ตั้งแต่ไปมิได้เห็นสัตว์ใดเลย คัมภีร์ราชเอ๋ย เจ้าอยู่ข้างหลังยังจะได้อะไรสำหรับให้ข้าบ้างตามสัญญา คัมภีร์ราชสนองว่าไม่มีเหมือนกัน ทูลแล้วถวายวันทนาการขอมักคุทเทศก์นำทางไปยังสถานสถิตของขุนขจี ท้าวเทวจัดให้ด้วยไม้ตร้อนเต็มหทัย พรางพรรณนาว่าเหลืออาลัยในการจะจากกัน แล้วขอพรให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ให้ล่วงพ้นจากความมรณาพอันพึงได้จากตาบของขุนขจี และให้กลับสู่บุรีหรืภูมิจัยโดยสภาพรเพื่อปกเกล้าประชานิกให้เป็นผู้สุขทุกวาระเทอญ.

คัมภีร์ราชรับพระราชทานพร แล้วอัญชลี ลาทั้งมีลักขเทวี
 วิมลนาถ นายมัลลคุทเทศก็ให้นำมาพาयात्रไปยังป่า เคนบุษตัตต
 คงไปหลายนาถิกาจึงถึงกุฏิใหญ่ร้างอยู่กลางดงกุฏิหนึ่ง มัลลคุท-
 เทศก็ทูลว่าเจ้าของกุหานี้ น่าฟัง กว้างขวางเป็นที่สุด ได้ประหาร
 ฆาตนาชวีตมณฺเษมาเสียมากต่อมาก ใครลงได้พบเข้าแล้วจะรอด
 จากมือไปนั้นไม่มี จึงอ้อนวอนคัมภีร์ราชให้หลักหลบหย่าให้
 พบขุนขจีจะดีกว่า พระกุมารจึงตอบขอบใจว่าไม่กลัวอันใด ให้
 มัลลคุทเทศก็กลับไปเขลาจนครเกิด มัลลคุทเทศก็รับคำอำลามา
 ขึ้นมารับพาวิ่งเตลิดตลุมพอง ตรงไปเขลาจนครโดยเร็ว.

คัมภีร์ราชรอเวลาพอถึงกลางคืน ก็ข้ามมามาขึ้นหย่อนหน้า
 ประตูกุฏิ เคาะเรียกขุนขจีพลาทางกล่าวว่า ข้าคัมภีระ โอรัส
 พระมหันตยศแห่งหริภุญชัยนคร ได้มาถึงตามสัจวาที่ที่ได้ให้
 ไว้ ในวันวิสาขะปีก่อนบัดนี้แล้วและรออยู่ ขอให้รีบเปิดประตู
 ออกมาพ้นเสียให้เสด็จสัณหาหย่าชาเลย.

ปางนั้นขุนขจีได้สดับคดีโด่งดังหู่ข้างนอก จึงหยิบศาสตรา
 ปราดออกมาเปิดประตู ทอดทัศนาไปในกลางแสงพระจันทร์เพ็ญ
 ก็เห็นคัมภีร์ราช ขึ้นมามีด้วยความทงองอาตมเป็นอัศววิ
 บุรุษ ขุนขจีจึงออกมานอกกุฏิแล้วกล่าวปลิสนถารถึงการเดิน
 ทางอันกันดารโดยไมตรี แสดงความปิติยินดีที่พระกุมารมิเสีย
 สัจ พระกุมารมองดูรู้ว่าขุนขจีผู้คนที่เหตุดัดสัสะขาด แปลก

พระทัยโอบยสามาถกลับมาต่อหัวของตัวติดได้ดังเก่า ไร้พองพอง
 ย่างเดินเข้าไปใกล้ขุนขจี สแดงความพร้อมเพรียงเพื่อที่จะเอา
 สอเข้ารอคาบ ขุนขจีสังเกตซาบอาการแล้วจึงกล่าวว่า คุณมณ-
 ธิราชเอ๋ย ท่านนี้กล่าหานเป็นที่น่าสนเสียนเป็นอย่างยิ่ง ถ้าพร้อม
 แล้วจงยืนนิ่งๆ เตรียมการรอพื้นในบัดนี้.

เมื่อขุนขจีเห็นคุณมณธิราชยืนนิ่งในดุสนภาพ ก็เฝ้าตาอันปราย
 คมขึ้นเต็มเหยียดหวดลงใกล้จะถูกคอแล้วอย่างกะทันหัน หัวเราะ
 พองทางกล่าวว่านหรือค่อวรบุรุษคนเดียวกับคุณมณธิ ผู้เคยพัน
 ขำเมื่อนักวิสาขะปี่กลาย ถ้าใช่ไซ้ร ก็เ็นเจ้าเงาะเกรงอันตรายจน
 ลมกล้า เมื่อคราวที่เจ้าพันขำขมิไคสทกสเทอนสักกนิคหนึ่ง ส่วน
 กราวนข้าหวดจะพันยังมีทันคมดาบจะถูกถึงซังเนื้อหนึ่ง กวนร
 มาทำขลาดหวาดเสียวเอียวสอระย่อสดุ้งเหมือนดังใจไม่ได้ขาด
 คุณมณธิราชอายพองแผดสรพาทว่า ขุนขจี ถึงแม้ข้าสดุ้งก็
 แต่ที่เดียวเท่านั้นดอก ขอบอกว่าแต่่นี้ไปจะไม่ระย่ออำเยงอีกเป็น
 เด็ดเดียว จงเร่งพันให้เต็มเหนียวในที่นี้เถิด ข้าหาเสียดายชีวิต
 มิได้ ขุนขจียิ้มละไมพองเอาดาบพันเหยาะๆ ด้วยจิตเาะเพียง
 ให้สอพอเล็ดซบไหล แล้วขยับหยุดซังก์ คุณมณธิราชเห็น
 อาการขุนขจีทำที่จะหยุดพัก ก็ชักดาบออกจากฝักร่องหักว่า
 เหวยขุนขจี ถ้าเจ้าพันพันต่อไปเมื่อก่อนที่ขานจะต้องพันตอบ

เพราะตามสัจฉานนั้นชอบแต่ที่จะพ้นเพียงคนละครึ่ง ถ้าเจ้าขึ้น
พ้นยับ ๆ ยั้ง ๆ หยุดนิ่งก็จึงมาตลุมบอนกันเกิด.

ขุนขี้เอาดาบปักดินผืนพักตร์ประไฟพร้อมอ้อมปราโมท มอง
ดูมัลลฉราชแล้วตรัสว่า ดราวีโรตมบุรส การปลัดกันพ้นตาม
สัจฉานว่าคนละท่อนเป็นที่สุดเสียดลงแล้ว เจินผ่องแผ้วพอใจใน
ภัยที่ไต่รับเพียงเท่านั้น เพราะเจ้ายังดื้อข้าพ้นแต่เพียงตกลอहित
อนึ่งเจ้าควนซาบสัจฉิตเจตนาของข้าด้วย ที่ข้าหวดดาบทำให้
ใจเจ้าตระหนกกระทะทวยครึ่งแรกนั้น คือกะทำเป็นก้านลความ
สัจที่เจ้าถือสัจฉานว่าด้วยการให้ของแห่งคืนแรก ครึ่งที่สองที่
พ้นเพียงโลหิตไหลก็ทำด้วยนิกนิมในความสัจซึ่งแน่วแน่มิแปร
แปลกจากสัจฉาราตรีที่สองคนทั้งจึงยอมไม่หวั่นไหว ในการทด-
ลงด้วยประการใดและไม่กลัว แต่เจ้าสแดงว่ารักตัวรักชีวิต
เป็นใหญ่ไม่รักสัจ และเกียรติ กะทำผิดสัจฉานแห่งคืนที่ สาม
เพราะความกลัวชีวิตจะดับจึงรับผ้าประเจียดจากมิลักขเทวี ซึ่ง
ท้าวอินทรวรสามเฑโไซให้ ไปลงหลอก ข้าเมื่อก่อนท้าวเทอ
กลับจากบ่จะมารู้ก็มีเวลาคิดเป็นนานในการจะบอกโดยสุจริต
ว่าได้รับสิ่งอันใดไว้ เจ้ากลับกล่าวเท็จโดยมิอาຍแก้ไขในขณะที่
มีผ้าประเจียดซ่อนอยู่ใต้เสื้อ การที่ยืนคอยให้นั้นให้พ้นเพราะ
เชื่ออาตมารับผ้าประเจียดก็ไม่แจ้ง ข้าจึงพ้นสแดงว่ามีคิดจะ
คำ ดูมัลลฉราชพิโรธพลงกะซากผ้าจากคอแล้วขว้างทิ้ง ร้องว่า

มาเกิดขุนขี้ ครัววนข้าเชื้อข้าจึงแล้วจึงมาพัน ขุนขี้สวลสันต์
 ھرรสาแล้วกล่าว จงรู้เถิดว่าขุนขี้ผู้นี้คือท้าวอินทรวุฒิเป็นอาตุ-
 มัณณะ เป็นอนุชาพระมหันตยศ แลสองเราเป็นเอารสฝาแฝด
 แห่งจามเทวีวิมลนาคราชอัยยิกาของเจ้า ข้าแปลงตัวนี้คนเดียว
 เป็นเชียวแต่หัวถึงเท้าพ่อเจ้าก็จำนึ่งไม่ได้ ส่วนเจ้าเองมีรูปร่าง
 คือใครเป็นใครนั้นไม่ใช่ความผิด เพราะเมื่อข้าจากหริภุญชัย
 ไปเขलगคนครนั้นเจ้ายังเป็นเด็กอ่อน กะจิตหริดย่อมไม่รู้จัก
 เจตนาของข้าที่ไปสู่สำนักพระเชตถาเมื่อวันวิสาขะไปกลาย ก็ไป
 โดยหมายจะทดลองคนของพี่ เพื่อยังคิดว่าจะมีผู้ใดกล้าสามาถ
 สืบพระวงศ์จามเทวีให้ถาวรบ้างหรือไม่ ครั้นพระนัดดามารับทำ
 ข้ากนกมันในทันใดว่า ดุ้มณัฏฐ์ จะไล่สืบสันตติวงศ์เป็นวีรชาติ
 ข้ามีความโสมนัสในใจใคร่แนะนำให้รู้จักญาติ จึงออกอุบาย
 ให้นัดดาคลาคลาจากนครมาเขलगค์ เพื่อให้พบกับพระมาตุจฉา
 นานางคือมัลลิกาเทวี ซึ่งความจริงก็คือชนิสถกนิษฐ์ในพระมารดา
 แห่งดุ้มณัฏฐ์ เมื่อสมเจตนาข้าในชั้นต้นแล้วก็เลยทดลองให้ครอง
 ลัทธิ ถึงสองครั้งหลานยังสมรรถมิโอนเอน ครึ่งที่สามความรักชีวิต
 จึงเกณฑ์ใจให้กลับกลอก โอ้พระหลานเอ๋ย อันความกล้าของ
 เจ้านัดดาจะไม่ต่างพร้อย แต่กำลังแห่งจิตเจ้ายังมีน้อยไม่หนัก
 แน่น จงจำเรื่องผ้าประเจียดใส่ใจไว้เป็นแบบแผนเพื่อสั่งสอน
 ต่อไปในพายุหน้า ไว้เป็นสมบัติแห่งชาติยาผู้ทายาท ซึ่งจะเถลิง

ถวัลยราชย์หรือภุชชัย พระหลานเอ๋ย อันว่าอำนาจแห่งความ
มีใจอันเด็ดจึงเมื่อมีหยุ่แล้วย่อมไม่ย่อท้อต่อสิ่งอันใดหมด หัว
ของข้าแม่ปรากฏว่าถูกตัดขาด เจ้าก็เห็นหยุ่กับตาว่าอันอาคตอ
มันติด เออหลานเอ๋ย เมื่อเราต่างก็เป็นญาติสนิทกันฉนั้นแล้ว
ขอเงินพระหลานแก้วกลับคืนเข้าเขलगค์ เพื่อพระเจ้าอาและ
พระนางจะไ้ทำขวัญ ให้เป็นมหามงคลาภินันทนสมย์ เสีย
แต่ในบัดนี้เกิด.

ปางคัมภีรราชรสดับดับรู่รหัสเหตุ กะพุ่มกรอ่อนสิรปติ-
เสธโดยสุนทรภาพ ข้าณคิมิหายละอายแก่บาปและบุคคลชาว
เขलगค์ ไม่อาคจะกลับไปด้วยพระปิตุลาเหมือนอย่างยินดีเงิน
เท่าที่หยุ่มาักผาสูกสำรานเพลินเป็นพระเดชพระคุณ ข้าขอแต่
พระเจ้าอาไ้การุณไปทูลเรียนมิลักขเทวี ว่าข้ายังกตัญญูรักดี
ขึ้นเป็นอันมาก ที่ซึ่งเมตตาเอาผ้าประเจียดจากเพ็ลลงจึง ข้า
ปติณว่าจะใช้ผ้าพันสอไม่ขอทั้งจนวันตาย ไว้เป็นเครื่อง
เตือนประจำสำหรับพายหน้าว่าให้จำมัน ขอพระปิตุลาและพระ
มาตุจฉาจงยื่นพระหรรส้านั้นนาน กรองเขलगค์ให้กเสมสาคต์
สักพันปี ข้าขอถวายบังคมลากลับหรือภุชชัยบุรีแต่ในราตรนี้แล้ว.

เมื่อคัมภีรราชแรมรอนจรเถื่อนหลายเดือนถึงนครหรือภุชชัย
ขึ้นเฝ้าพระบิดาแล้วแถลงไขถึงความหลัง ท้าวมหันตยสัจจตรัส
สั่งให้ปวงเสนามาตย์ เอาผ้าประเจียดมาผูกคอคาตตามราช

โอรสหมดทุกคน เพื่อเป็นเครื่องหมายว่านายของตนนั้นมีหริและ
 โอตปุประสูติ สกผิด ควนทคนทั้งหลายจะครองไว้เป็นเครื่องสกิด
 เตือนใจให้มันในสังขสามาถ ตั้งแต่บัดนั้นมาผ้าประเจียดก็เป็น
 เครื่องผูกคอตোনกันเกลื่อนกลาด แล้วกลายเป็นถือว่าศักดิ์
 สิทธิ์ เช่นหยู่ยงคงกะพันชาตรีกันชีวิตและอันตราย ต่อมาก็ยัง
 มีสัพคณมากมายหลายประการ ดังที่ท่านได้ซาบได้เห็นเป็น
 พยานหยู่แล้วนั้นแล.

พระอนงค์

แสงทอง

๑ สมัยหนึ่ง ดาวดึงส์ร้อนรนอลหม่าน บันดาเทพเสพย้อยสุข
กันทุกวาร เพราะมีมารสมณชาขุนตารก เทยวรวีบีทาเทวาวาส
แผ่อำนาจครอบงำฟ้านาค เทวดาพากันกลิ้งนงก จึงปรักสา
นายกผู้ปกครอง ว่าตารกพกริทธิมหิทธิเดช ไต่เต่เกสดีกายเทพ
ตายพร่อง ต่อสู้ยักส์บั๊กส์ชำระล้างฟอง ขอพระอินทร์เอาละออง
บาทบ้องภัย ฯ คำ.

๑ เมื่อนั้น อมรินทร์ปิ่นอมรถอนใจใหญ่ แล้วตรัสตอบบันดา
เทวาไป ว่าตัวฉันนั้นไซ้ภัยไม่มี เมื่อรบมันฉันเคยเสวยทุกข์ (ท่าน
เคยจุกเคยขอกสอกกัยกส์สี่) มันสามผลามตามมาอัมราวดี ต้อง
ล่าหน้เข้าวิมานไม่ทานมือ ตั้งแต่นั้นมันเริ่มอีกเหิมใหญ่ ทำ
เหมือนเทवासัยไรแปะข้อ จะรวมพวกสู้ไปก็ไม่ว้อ ควนหารอ
พระพรหมพั่งลมคุด ฯ คำ.

๑ ปรีกษาเส็ดตรัสชวนมวนอมร พาเขจรจากถิ่นพระอินทร์
หยู่ ไปสำนักขงธรมัธยม นบเรณูบาทาปชาบดี ฯ ๒ คำ.

๑ เมื่อนั้น พระเทพผู้ขงศักดิ์พระพักตร์ ประจุคมทေး
วัชรแล้วจึงมีพจนัตถ์ตรัสไป ว่าเหเรเทวัคร์สักราช ยกพยู่ให้สุ
ระดาสระดาไสว มานิวาสอาตมาเพื่อว่าไร รัทขุภยพาธางิง
มากัน ฯ ๔ คำ.

๑ วัชรินยินสระกมลასน์ อภิวัตบาททงส์พระขงสวรค
น้อมทำนุถ้อยนำเป็นก้านัล ด้วยคำสันเสือก่อนเรองร้อนใจ ฯ
๕ คำ.

๑ ว่าอ้าพระปรพรหมอุดมเลิด เมื่อก่อนเกิดสวรคพิภพ
วิสัย ก่อนเกิดดาวจันท์ก่อนรำไพ พระเป็นไหย่องค์เดียวเดียว
เอกา ครั้นพรหมา สิวะ วิสณู ได้ขงอุปต้งเกิดสังขาร หนึ่ง
กลับหายกลายเป็นสามเทว ทั้งสามรานหละภาคพระองค์ แต่
ละองค์กรณัณนี้หยู่ เพื่อเป็นผู้สร้างประสิทธิกรรมประสงค์ ตาม
ปรารถนาสาธุเทพจันง เพื่อให้ขงรักสัระวังทั้งสามภพ และเพื่อ
ให้เป็นผู้สร้างสรรพ อานุภาพปราบสวรควิภพ ขำรงวิธวิทยา
ทการพ แห่ทานพมานุสโดยอุดม สิ่งที่สร้างบั้งขงขำรงไว้
บั้งทำลายตวยไปก็มิถม ตามเวลาวาระพระอารมน์ หยาถบั้นทม

หรือหากหยากลิ้มตา ครวลิ้มตาขานเหมือนมีชีพ หยู่ในกับ
ความพักฟูมรักสา หากเนตรหลับบังสนิทแน่วนิทรา เหมือน
พวกข้าหน้าต้องคอยมองมรณ โอ้พระองค์ขงวุทธิอุตกริสต์ และ
ขงริทธิเรื่องแรงเดชแจ้งขร อานุภาพอบสวรรณิรันดร อิงอากร
กริตยาบารมี ฯ 14 คำ.

๑ เมื่อนั้น พระพรหมมรย์เปรมกเสมสรี ชันพระทัยในคำ
สุขขัมบดี จึงมีมธุวณัตร์สไป ดูกรเทวดาวาสพ ปราถนาปรารก
เปณโณ มาสน์เสนเย็นชมพรหมทำไม ช่วยแจ้งใจอาตมะหน้อย
พระอินทร์ ฯ 4 คำ.

๑ พระอินทร์ทูลมุลคติทันทว่า บัดนี้ตารกยักส์หยิ่งศักดิ์
สิทธิ์ เทยวราบาถรานแมนและแดนดิน โลกทั้งสันเดือตร้อน
เพราะบรเบียด ปวงเทวามานุสที่สดสัตว์ ไม่สู้รบตบหัดถ้อยอม
หุดเสียร แม้วัวบาตบงส์คงแก่เรียน ยังเฝ้าเวียนแพ้ยักส์
ทุกพักเที่ยว อาเพดกัมธัมดาสภาวะ สี่รุกชะความขามหมด
ความเขี้ยว พระอาทิตย์กรณผิดคดเคี้ยว พระจันทเขี้ยวขีดสีไม่
มีนวน พระพิรุณอดโรยไม่โปรยฝน พระลมหนราหัดถ์ไม่พัด
ผวน สี่รุกจุประดั่งมาทังมวล ไม่มีความมีผลกัณมี สัพกิจ
ผิดวิสัยหมดในโลก กลับเป็นโทษชยัลกสน์แห่งยักส์ ไม่มีใคร
ใจกล้ารอราวี บำบัดบิหารายให้หายร้อน เห็นหยู่แต่บาทบงส์

พระองค์เดียว ที่ชาวเขี้ยวเดชิตสิทธิสร สามารถปราบพาณเสีย
เบียดลอมร เบียดนิกรสัตว์คนาโลกสากล เห็นทุกข์เขอนเงินช่วย
ด้วยประหาร ชีวิตมารตารกให้ตกหล่น เพื่อสามภพสุขปราศ
ทุกข์ทน พระกมลอาสน์อำไพรดปรานี ฯ 14 คำ.

๑ เมื่อนั้น พระผู้มีสัพพัคคร์ศักดิ์ศรี จึงหลับโลจนโสตรงับ
สัพพัคคร์ ทรงแสดงอริยสังขการแห่งเลื่องฉาน ก็เห็น (แต่กะเส
จิตวิญญู) ภาพยักข์มูหู่อุบาทว์องอาตมาน กาลังกอบทุกข์กัมมสำ
สามานย์ เพียงโลกาบาตนาจะรานพัง พระเพ่งหุ่ยครุ่นจึงซำบ
ว่า สาเหตุตารกยักข์ที่จักขลัง เพราะมีเดชพระองค์ด้วยช่วยให้
บัง - เกิดก้างเดชวิฑิตนิก ฯ ๑ คำ.

๑ ชงซำบเส็ดธาดาลิมตาดรัส แก่พระวัชรผู้มีศักดิ์ ว่า
ครั้งหนึ่งอสุรตารกยักข์ ผู้เคยกักดีบาทอาตมา ได้ขอแบ่ง
แขนงวิฑิตนิกหนึ่ง เอาไปส่งกายยักข์ให้ศักดิ์กล้า จะให้ข้า
เอาชีวะอสุรา เหมือนให้ข้าตัดหัวของตัวเอง ขอลำคั่นที่ให้ไป
ก็เพราะ มีจิตเจาะจงให้มันไปเก่ง มันกลับไปใช้วิฑิตนิก
เครง เช่นข่มเหงหรือโหดควนโทสม ซึ่งจะให้อาตมาช่วยประหาร
ชีวิตมารเห็นว่าผิดหน้าที่ เพราะต้นไม้เพาะไว้หากไม่ดี จะเถียง
ฝีมื่อปลูกไม่ถูกข้ม พิศเราะห้ดวงลักขนาเวลานี้ อสุรตารกไม่
ตกต่ำ แต่จะสิ้นชีวิตอนิจกัม เพราะบุตรสัมพันธ์กับนางบัพติ ขนะ

น้อสะขงสันโดส ยังไม่โปรดมีพระมเหสี จงคิดอ่านอย่างไร
ให้สุก ขอมวิวิห์ปารวดีจะได้การ ข้าจะช่วยด้วยอำนาจกำเหนิด
ให้บุตรเกิดเก่งกลบภพสงสาร สำหรับพละนมารร้ายให้วายปราน
ไปคิดอ่านบัณหาวิวิห์เทอล ฯ 16 คำ.

๑ เมื่อนั้น พระอินทร์ดีใจทรงเห็นยังเนิ่น บังคมลาพรหมา
พาเทพเดิน อากาศเหินเหาะไปไพชยนต์ ฯ 2 คำ.

๑ ครั้นถึงชุมนุเมเทเวสร์ คิดหาเลสซึ่งจะประสพผล ให้
พระสวามีกลม มุ่งทำนรักพระบัพติ ฯ 2 คำ.

๑ บัดนั้น ทวยเทวิเทวาทุกราสี พร้อมสพรั่งบังคลอัญชลี
ออกเสียมเสนาอนามกามเทวะ ว่าเป็นผู้รู้เล่ห์เพทุบาย อาดสอ
สายบัพติให้อิสะ ถ้าพระอินทร์ตรัสระบุมอบธูระ เห็นว่าจะสม
คเนเทวมาน ฯ 4 คำ.

๑ เมื่อนั้น อมรินทร์ปิ่นพ้ามหาถาน จีวอนกามเทพเจ้าให้
เอถาร ไปจัดการกะทำจนสัมฤทธิ์ ฯ 2 คำ.

๑ เมื่อนั้น พระผู้ขมธูกรเป็นสรสิทธิ ไม่รังเกียจเดียดฉันท์
เทพสันทิส อัญชลิตูลว่าตัวข้าน พิศเราะห์ดูผู้เดียวเห็นเปลี่ยว
นัก เกรงพิสธอ่อนสักดิ์ไม่จักจ ใจให้พระอิสวรวณยินดี

ถึงกับมีปติพัทธ์ในบัดดล ถ้าได้เทพร่วมทำหลายกำลัง เห็นจะ
ยังการนั้นให้ มีผล ขอรติภริยาข้าหนึ่งคน ก้าวสนัดเทพด้วย
ไปช่วยกัน ฯ 6 คำ.

๑ เมื่อนั้น พระอินทร์ฟังการเห็นคมสัน จึงบันชาหาหรือ
เหล่าเทวัน เทพทั้งนั้นเห็นตามกามเทว ฯ ๒ คำ.

๑ เสด็จเรียบร้อยสมคนจึงเทเวสร์ ผู้วิเสสทางเล่ห์เสน่หา
ชวนวสันต์กับรติภริยา รวมสามราไปรังแกสังกร ฯ ๓ คำ.

*

*

*

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงพระยาหิมาลัยเลิศสิงขร เป็นใหญ่
ในขุนยุคนุชร์ มีบังอรธิดาหนึ่งน่ารัก ชงนามว่าพระบัพติ เป็น
สรีบรรพตพิมลศักดิ์ อรชรอ่อนนงค์นงลักษณ์ เทียมหยาดคัค-
นมพรมางอนงาม ฯ 4 คำ.

๑ งามพระเกสเลสเทวเกสนี งามนลาตเทวคีรีขาม งามขนง
ก่งชนะสรพระกาม สีสยามสอสุลีแพ้วสีดา งามนาสิกสุดตามหา
สามภพ งามปรางลบเลอปลั่งมะปรางบัว พระกรรมพริ้งยังกลีบ
บุสบา พระหนตักกล้าทำขาวให้ช่วยอายุ พระสองามหยามร้อย
คอหอยสังข์ พระถันตั้งเต่งยวบวิ้งหลาย พุชลดางามหย่อน

กว่ากรกราย โสณเฝ้าฯเห็นสง่า (มีผ้าซัง!) พระเพลาอย่างช่าง
 บนชั้นไม่ถึง ชานห้อยช่างกลิ้งฟิงพิสวง พระชงค์เย็บจิตรสีหะ
 ชงค์ พระบาทงกขล้าอ่อนสำลี แผ่นสุรางค์สีองฉฉันทเลขา
 พระพรนอาภาแข่งแสงสสี กัลยาน์ถาวนขมูรดี แผลดปลัสสร
 รัชนี้ฉาบา เมื่อเริ่มรุ่งสุนทรสีตริภาพ โลกพิลาปก็พลันกลับหรรสา
 เมื่อจอมขานบันลือยุวภา โลกก็จ้ำด้วยตะวันแผดพันดวง เมื่อ
 จุติกัลณปาราวดี ภพชาติรดาตพราวด้วยดาวร่วง เมื่อสมภพพระ
 ยุพินกลิ่นหอมปวง ก็อาสวงโลกจำนมหำจร เทพทำนายพาย
 หน้ว่านางลักสน์ จะเป็นอัศรมหิสิมหัสีร เกินถาณะเทวาและ
 นาคกร จะเฝ้าหวังบังอรอิสร พระชนกจึงถนอมเป็นจอมขาน
 จนสพพรสะอายุมารศรี สมควนจักวิวาห์กัลยานี กับเทพที่
 เทวดาพยากรณ์ ฯ 20 คำ.

๑ พระตรัสให้หาบุตรสุดสวาท มาร่วมอาสน์แล้วสั่งสนั่น
 สั่งสอน เพื่อนงเยาว์เอาความงามประอร ไปสั่งหรมเหศวรให้
 ป่วนรัก ฯ 2 คำ.

๑ เมื่อนั้น นางพญาปารวดีมัสักดิ์ ฟังถ้อยขม้อยขม้ายอ
 นัก แต่หากภักดีคล้อยเชื่อด้อยคำ จึงรับพระวาจาบิดาเจ้า จะ
 ไปเฝ้ายวนรณพระชนคร่ำ ให้เซโซโยคะตบะกัม ไคร่สยัมพรดัง
 พ้อต้งใจ ฯ 4 คำ.

๑ เคารพลาหิมาลัยคลาสไคลคลาด ไปไกรลาสซึ่งมหาเทพ
อาศัย ให้หวนรื้ออิศวรป่วนหทัย ไม่เข้าใกล้ได้แต่แลดู
ทาง ฯ ๒ คำ.

๑ เห็นพระขงบริกัมหยุคร่ำเคร่ง จะคุมเหงเกรงชวนอิศวร
หมาง แต่ความมักศักดิ์ใหญ่จูงไฉนาง ให้ก้าวย่างเข้าใกล้เข้าไป
เมียง ฯ ๒ คำ.

๑ ขณะนั้น พระอัสสะโสตรระงับไม่รับเสียง ไม่สัมผัส
โศดทะอรประเอียง พระทัยเที่ยงแน่วหนึ่งหมดกังวล ไม่ซาบคานะ
ส้านกลั่นคันชินกล้า ไม่ไหวกายาเอนเท่าเส้นขน เหมือนเสา
เสลาหลักปักประจน มารสกลซึ่งหวังมารังแก จะร้ายลมร้ายวิ
ร้ายหิมะ พระสิวะไม่ทียาทแยแส พระขานครอบงำช่วงหมด
ดวงแด ไม่มีแผลมีฝนสั่งอันปน สามพระเนตรหลับแน่วปิด
แววโรจน์ แม้ไฟโชติโชนใกล้ไม่เห็นหน บริกัมสำรวจจณลัม
ตน ล้มหมดจณรูปสระคันธรส ฯ ๘ คำ.

๑ เพราะเมฆาขนานนั้งหยุต้งั้น จณไม่มีเวลาว่างปรากฏ
มเหลื่ออัสสะอนาคต ท้อระทดหมดหวังจะรังควาน แต่เวียนกราย
ซ้ายขวามหาเทพ เพื่อให้เสพซาบกลั่นยุพินส้าน พระอิศวรใจ
มั่นไม่คั่นคาน พระนงพาลสิ้นเพียรหยุดเวียนกราย ให้แก่นก
สังกรบวรโยค ไม่ให้โชคนางฉ้ออันถวาย เห็นท่วงที่กวนยากหยุ
มากมาย ไม่เห็นพายหน้ายังมีหวังเลย ฯ ๑ คำ.

๑ ขุนระวางพลางไปจากไกรลาส ขึ้นเฝ้าบาทบิตรงค์ขง
เจดลย ความพ่ายแพ้แต่ต้นไปจนเอย อิศวรเญเข้ยุพินให้สิ้น
เพียร ฯ ๒ คำ.

๑ เมื่อนั้น หิมาลย์ไจมนั้ไม่สิ้นเสียร พระตรัสบอกบุตรน้อย
ให้ค้อยเวียน ไปไม่เจียรกาลคงสมจงจินต์ เพราะเป้นคำทำนาย
เทวดา ขงเห็นว่าความหวังยังไม่สิ้น เทพที่ครุ่นมุ่นยานเข้ชวชาณ
ชิน ท่านคงยินดีรักนางสัักวัน ฯ ๔ คำ.

๑ ดังนั้น บัพดีค้อยเขมเหมหรรสั รับคำพระบิตรงจจรล สู่
สุพรรณเคหาสน์ปราสาทชัย ฯ ๒ คำ.

๑ ทุกครั้งเพียรเวียนไปเขาไกรลาส นางไม่อดยัยวนอิสวร
ได้ เห็นเคยนั้งนั้งคร้งก่อนหย่างไร นั้งนั้งไนครนั้งยั้งสลา หิมะ
ดกปกคลุมสะสมทั่ว ทั้งกายตัวจนกะทั่งถึงอัสสา ไม่เห็นทสี่วะ
ขงระอา ทำทุกกรกิริยาไดยั้งยืน หมดบัถณาปารวดีปลุกอัสสะ
ให้ขงละพรตกล้ำลุ่มตาตั้น พระเคร้งขานเหมือนดายไม่หมาย
กิน กลับสู่พื้นปถพีหย่างมีขนม ฯ ๖ คำ.

๑ ต้องกลับหลังหวังเหลวไปเล่าเหตุ ให้ขงเนติขาบในเร้อง
ไรผล หิมาลย์ไจ้ออนจิงพ่อนปรน ว่านานหนนั้งให้นางไป
ลอง ฯ ๒ คำ.

๑ วันหนึ่ง อุคโคสอึงกิดาการฟ้าก้อง ว่ามีสามเทพลัทธิ
 ถ้ายอง จะต้งกองกวนทำพระสัมภู ให้แรงพรตลดไปจากใจบั้ง
 เพื่อแรงข้างรักหึงเข้าสิงสู่ กามเทพเลื่องขอเชิงสอซุ เตรียม
 การคอยท่าปรารวด ๗ ๔ คำ.

๑ เมื่อนั้น ท่านพญาหิมาลัยเรื่องสร จึงให้หานนชพระบุตร
 มาตรัสขแจ้งเล่าและเอาใจ ว่าครั้งการทำคงสำหรัต จงสเด็ด
 ไปกวนอิสรวใหม่ พ่อจะได้ไปด้วยช่วยขามวัย ถารับไปบัดนี้
 เปนดีแท้ ๗ ๔ คำ.

๑ นางรับคำอำลาไปลงสรง สนานองคั่นงครานด้วยการแซ่
 พระองค์ลงในสระนมนมะเม เกิดนวลแซแก่พระพรรณเพียงจันทร์
 แล้วอ่าอังก์บงตรด้วยภูสิต อันวิจิตรจำรัสประกัสสร ประทีน
 กลิ่นจรงพุงขจร ชงอาภรณ์เพชรมาสพราวมาดตา ๗ ๔ คำ.

๑ ครั้นแล้วนางสเด็ดไปเฝ้าบาท บิดุราชหิมาลัยนาถา พระ
 ชนกปรีติงามธิดา แล้วสองราพากันจรลไป ๗ ๔ คำ.

๑ ขณะนั้น พระเทพผู้สนธิทาทพิสมัย พาชายาถักบัวสันต์
 เทพครไร มาถึงซึ่งไกรลาสไสละ แลเห็นองค์พระมเหศวร
 กำลัง่วนงมำทำตบะ พระกายจมลงในหิมะ เหลือแต่พระเสีข
 ชูหุ่ยเท่านั้น ๗ ๔ คำ.

๑ อดพลางทางสั่งเทพทั้งสอง ให้ทดลองกวนรานพระชาน
มั้น เมื่อได้ทำแล้วพระกามะเทวีน จะแผลงสัลย์สรักไปปัก
ใจ ๆ ๒ คำ.

๑ เมื่อนั้น พระวสันตเจ้ารูปดูสารทผู้ใหญ่ รับคำพลาญเพลง
วิธีสถิตินัย มณฑลไกลาสล้นเกิดป่วนแปร ฯ ๒ ค่ำ.

๑ เมคเป็นฟัดมีตหน้าบังอาทิจ เหมือนจะปิดแสงเลยก็เผยแผ่ กระจายจากบางเพิ่นพ่านเปินแพ เกิดแดดแก็ร้อนกล้าผาสกาว สว่างไปทั่วไสละไกลาส เกิดอากาศร้อนแก็แย่งความหนาว หิมะซังผ้งแดดเผดเผาพราว ก็แตกร้ารว่อยหายละลายลง ในที่สุตไกลาสปราศหิมะ เกิดพริกสาตาระตะงามระหง เปนสวนน้อยสวนใหญ่เปินไพรพง ยลขรรยงดอกผลเต็มต้นไม้ ฯ

6 คำ.

๑ เมื่อนั้น พระดัสร์เสนห์เล่ห์วิสัย เห็นสภาพเปลี่ยน
กลับเร็วฉับไว อรทัยส่งเส็มซ่าเติมกวน ๆ ๒ คำ.

๑ บังเกิดกลิ่นเกสรกำจรรอออก จากทุกดอกไม้ ทั่วทั้งในสวน
 เปนกลิ่นหอมโหมใจให้รัญจน เปนกลิ่นชวนนาสาเร้าระคะ แล้ว
 นางกลิ่นคันระเปนเสน่ห์ เขาอาบเทรดสระอะสะ ให้ฉำฉม
 รมย์มันันตะ เพื่อตบะพระอิศวรได้ปรวนแปร ทั้งแรงกลิ่นแรง

เสน่ห์ที่ทุ่มเทไว้ ทั้งแรงเมาแรงกลุ้มรุมกันแท้ ทั้งแรงร้อนก็
ประดังเข้ารังแก กมลแด่พระอิสวรวนเรลง ฯ ๓ คำ.

๑ ขณะนั้น บัพติศม์ศักดิ์สูงส่ง สดุดีถึงไกลาสนกับบิดุรงค์
นางจึงตรงเข้ากวนอิสวราช ฯ ๒ คำ.

๑ นวนาถกราบระบายความงามละม่อม ไปห้อมล้อมสัมภ
ผู้ชานช้า พलगพร้องพจน์เป็นขเลงเพลงดำเนิน ร่ายระบำรำเข้า
เคลียเคล้าคลึง ฯ ๒ คำ.

๑ เมื่อนั้น กวาชะพระอมรขงสรพ้ง เห็นเป็นโอกาสงาม
พระกามจึง เอาสรสิ่งใส่แหล่งออกแรงน้าว ฯ ๓ คำ.

๑ เมื่อนั้น พระสวามหาเทพพาขาว สัมผัสเล่ห์เทวดามา
ก้าวร้าว รู้สึกผวาร้อนนักร้องพักชาน คิณงวยงสงสัยว่าไกลาส
โยอากาศสับสนอลหม่าน เคยแต่หนาวเหน็บเย็นมาเปนนาน
โยร้อนพล่านผิวแสบได้แวบเดียว กลืนน้ำแข็งโยหายกลายเป็น
กลิ่น แปลกประหลาดทรมาณให้คันเสียว โยต้นหามาโหมให้
โลมเกรี้ยว โยเพลงเกี้ยวจึงก้องหุ่ยุดล่องกรรณ พระแปลกจิต
พิสวงวัดสงสาร ว่าเกิดการเดินขบวนผิบบ้วนบั้น สภาพจึง
เปลี่ยนกลับเร็วฉับพลัน พระเคืองคั่นนัยนาถลืมตาดู ฯ ๘ คำ.

๑ จำเพาะเห็นเทวดากวาชะ กำลังจะแผลงสรภมรหุ่ยู่ ปลาช

สรบ่งตรงอุระพระสัมภู พระก็รู้มูลเหตุเจตนา ว่าพระกามเทวนมีสัจจิต กำเริบคิดรณระโยคะกล้า จะทำให้ไผ่ข้างทางวิวาห์ เพื่อเพาะระคะขวางหนทางพรต พระพิโรธพระกามว่าหยาบหยาบ ต้องกำราบความกล้าให้ปรากฏ จึงลมนเนตรดวงที่สามวามพยส เป็นไฟกรดลวกลามกามเทวา ในบัดใจไฟอร่ามกามรูป ก็ไหม้วูปเดียวหมดด้วยกรดกล้า เหลือแต่เท่าเนาอุณพสุนธรา เหลือสมณาว่าอนงค์ (= องค์ไม่มี) ฯ ๘ คำ.

๑ พระวสันต์ พอแลเห็นเช่นนั้นก็ขวันหนี ให้ย่าเกรงเดชะพระสุล จึงเหาะลั่นหน้าชนฟ้าไป ฯ ๒ คำ.

๑ พระรดี พอเห็นว่าสามอัคคีไหม้ ให้แสนเวทนาอาลัย ชำมว้ยชวนชบสลดลง ฯ ๒ คำ.

๑ บัพติ เห็นว่าอัคคีกรดเข้าก็เมาสั่ง รวนรันทดหมดกำลัง ดำรง กายให้ตรงได้จะหกขะมำ ฯ ๒ คำ.

๑ หิมालย์ รับบุตรไว้ได้พลันไม่ทันคว้า อุ่มพฤษุระทมด้วยลมทำ กลับไปสำนักพาหิมาลย์ ฯ ๒ คำ.

๑ พระอิสวร ครั้นการกวนหายหมดต่อพรตใหม่ จับปลายชานเก่าสมานชานใหม่ไว้ สำรวมใจบำเพ็ญเช่นก่อนกาล ฯ ๒ คำ.

๑ กามเทพ มีสังเขปเป็นเค้าแต่เถิดถ่าน รูปชั้นซึ่งยังแต่อังคาร ที่เหลือชานเรียกพระอนงค์เอิบ ฯ ๒ คำ.

พิมพ์ที่บริษัทการพิมพ์ไทย จำกัด
ถนนสีพระยา จังหวัดพระนคร

นายเจือ หล่มสาโรช ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

พ.ศ. 2485

